

TÜRKİYE'DE BOŞANMA SONRASI BİRLİKTE EBEVEYNLİK DENEYİMLERİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA*

Berna ERDEMİR AŞIKOĞLU¹

Ali Serdar SAĞKAL²

Yalçın ÖZDEMİR³

Öz

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım ile eski eşlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik deneyimleri ve algıları incelenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak ölçütleri karşılayan resmi olarak boşanmış 0-18 yaş aralığında çocuk sahibi olan 14 çift (28 yetişkin) araştırmaya katılım sağlamıştır. Veri toplama süreci kuramsal açıklamalar, ampirik bulgular ve uzman görüşleri dikkate alınarak oluşturulan Demografik Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Eski eşler ile yüz yüze veya çevrim içi görüşmelerin gerçekleştirilmesinin ardından elde edilen sözel veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların boşanma sonrası çocuk yetiştirme süreçlerinde birlikte hareket etmeye ve ortak karar vermeye çalıştıkları fakat bu süreçlerin anne temelli ilerlediği veya sorumluluğun daha çok annede olduğu; babanın gerekli durumlarda destek sunduğu ebeveynlik ilişkilerinin de yaygın olduğu görülmüştür. Eski eşler arasında çocuk yetiştirme süreçlerinde anlaşmazlıkların ise ebeveynlik stili ve davranışlarındaki farklılıklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Eski eşlerin, ebeveynlik ilişkileri içerisindeki olumsuzluklara çocuklarının tanıklık etmeleri durumunda çocuklarda duygu durum sorunları, davranış sorunları, aile sistemine ve ebeveyne tepkisellik gibi etkiler gözlemledikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birlikte ebeveynlik, boşanma, nitel araştırma, fenomenolojik yaklaşım, yarı yapılandırılmış görüşme

Bu çalışma, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiş (Proje No: EĞF-21004) ve birinci yazarın yüksek lisans tez çalışması kapsamında gerçekleştirilmiştir.

¹ Uzm. Aile Danışmanı/Psikolog, Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı, Kayseri Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü, E-posta: erdemirberna92@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7379-2630

² Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: serdarsagkal@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2597-8115

³ Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: yalcin.ozdemir@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2698-0900

ERDEMİR AŞIKOĞLU, B., SAĞKAL, A S., ÖZDEMİR, (2024). Türkiye'de Boşanma Sonrası Birlikte Ebeveynlik Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(62), 13-44. DOI:10.21560/spcd.vi.1244361

POST-DIVORCE COPARENTING EXPERIENCES IN TÜRKİYE: A QUALITATIVE STUDY

Abstract

In this research, post-divorce co-parenting experiences and perceptions of ex-spouses were assessed with the phenomenological approach, one of the qualitative research methods. 14 officially divorced couples (28 adults) with children aged 0-18 who met the criteria participated in the study and these participants were recruited by using criterion sampling technique, one of the purposive sampling methods. The data collection process was carried out through the Demographic Information Form and Semi-Structured Interview Form, which was developed by the researchers considering theoretical explanations, empirical findings, expert opinions. The verbal data obtained by face-to-face or online interviews were analyzed by content analysis method. When the research findings were evaluated, it was seen that the participants tried to act together and make joint decisions in the post-divorce child-rearing processes, but these processes were generally mother-based or the parenting relationships, where the responsibility was more on the mother, and the father provided support, when necessary, were also common. It has been determined that the disagreements between ex-spouses in the process of raising children arise from the differences in parenting styles and behaviors. It has been reported that affective problems, behavioral problems, negative reactions to the family system and parents can be encountered when the children witness negative situations between the parents.

Key Words: *Coparenting, divorce, qualitative research, phenomenological approach, semi-structured interview.*

GİRİŞ

Son yıllarda Türkiye'de ve dünyada artan boşanma oranları önemli bir olgu olarak öne çıkmaya başlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022) verileri incelendiğinde, Türkiye'de boşanma oranlarının bir önceki yıla göre artış göstererek devam ettiği görülmektedir. TÜİK (2022) verilerine göre, 2020 yılında boşanan çiftlerin sayısı 136 bin 570 iken 2021 yılında 174 bin 85 çiftin boşandığı tespit edilmiştir. Kesinleşen boşanma davaları sonucunda 2021 yılında 165 bin 937 çocuğun velayetinin kime verileceği sorunu ortaya çıkmıştır. Bu davaların sonucunda, çocukların %76.1'inin velayetinin annelere verildiği tespit edilmiştir. Babalara verilen velayet oranı ise %23.9'da kalmıştır (TÜİK, 2022). Dolayısıyla, tüm bu istatistikler boşanmaların sadece çiftleri değil; ailelerin birer üyesi olan çocukları da çok yakından ilgilendirdiğini göstermektedir.

Evlilik sürecinde yaşanan çatışma konuları çözümlenemediğinde bu konular boşanma aşamasına getiren sebepler haline gelebilmektedir. Boşanma süreci başladığında ise bireylerin kazanmaya odaklı olduğu ve bireyler arası çatışmaların arttığı mal paylaşımı, nafaka, tazminat, velayet gibi hukuki süreçler yaşanabilmektedir. Evlilikteki çatışmaların boşanma sürecinde de yoğun bir şekilde devam ettiği çiftlerde evlilik çatışmaları ebeveyn rolü üzerinden devam etmekte olup çocuklar bu çatışmaların tanıkları ve ebeveynlerinin müttefikleri konumunda olabilmektedir (Nuhoglu, 2019). Başta velayet sahibi ebeveyn olmak üzere boşanmanın ebeveynler üzerinde yarattığı psikolojik sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda, boşanmanın ebeveynlik becerilerini ve pratiklerini olumsuz yönde etkilediği ve bunun sonucunda da çocuklarda uyum problemleri yaşandığı ifade edilmektedir (Hilton ve Desrochers, 2002). Ayrıca boşanma öncesi, sırası ve sonrasında yaşanan ebeveynler arası çatışmaların çocukların iyi oluşlarını anlamlı düzeyde düşürdüğü ileri sürülmektedir (Hilton ve Desrochers, 2002). Boşanma sonrasında çocuk desteği, velayet, ziyaret düzenlemeleri gibi konularda ebeveynler arasında süregiden çatışmalar varsa bunun da çocuğun psikososyal uyumunu olumsuz yönde etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Amato, 1993). Boşanma sürecinde ebeveynler arasında düşük düzey çatışmaların olması, anne ve babaların etkili ebeveynlik becerilerini sürdürebilmeleri boşanma sürecinde çocuklar için koruyucu faktörler olarak ele alınmaktadır (Rogers, 2004). Boşanma sonrası ebeveynler arasında çatışmaların sürdüğü ailelerde ebeveynler arası çatışmalara maruz kalmanın çocuklarda artan davranış problemlerini, fiziksel saldırganlık davranışlarını, öfke düzeylerini, depresyon ve kaygı belirtilerini, ileriki romantik ilişkilerindeki sorunları yordadığı birçok çalışmada (Avcı vd., 2021; Lee, 1997) ortaya konmuştur. Bir başka çalışmada (Buchanan vd., 1991) ise 10-18 yaş arası ergenlerin boşanma sonrası yüksek düzey çatışma ve düşük düzey ebeveyn iş birliği deneyimlemelerinin, çocukların ebeveynleri arasında

sıkışmış gibi hissetmelerine neden olduğu saptanmıştır. Çalışma çocukların kendilerini ebeveynleri arasında sıkışmış hissetmelerinin yüksek düzeylerde depresyon ve kaygı belirtileri, suça eğilimli davranışlar ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Buchanan vd., 1991).

Boşanma öncesinden başlamak üzere boşanma süreci ve sonrasında çocuklar ebeveynlerinin çatışmaları arasında kalabilmekte ve bu durum çocuklar için artan fiziksel saldırganlık davranışları, öfke düzeyleri, depresyon ve kaygı belirtileri gibi birçok olumsuz sonucu beraberinde getirebilmektedir (Avcı vd., 2021; Buchanan vd., 1991; Lee, 1997). Bu noktada ise birlikte ebeveynlik kavramı önem kazanmaktadır. Farklı araştırmacıların (Feinberg, 2003; Mchale ve Irace, 2011; Van Egeren ve Hawkins, 2004) farklı tanımlamaları olsa da genel olarak birlikte ebeveynlik, ebeveynlik sorumluluklarını üstlenen en az iki yetişkinin çocuklar ile ilgili konularda birlikte hareket etmeleri, sorumlulukları paylaşmaları ve ikili ilişkilerindeki konulara değil, çocuklarla ilgili konulara odaklanmaları olarak tanımlanabilmektedir. Birlikte ebeveynlik, ebeveynlikten farklı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlik ilişkisi, ebeveynlerin çocuklarıyla olan bireysel ilişkileri olarak tanımlanırken; birlikte ebeveynlik, bireylerin ebeveynlik sorumluluklarını almaları ve çocuklarıyla ilgili konularda ebeveynlerin ortak etkileşime geçmeleri olarak değerlendirilmektedir (Salman-Engin vd., 2019).

Birlikte ebeveynlik ile ilgili çalışmalar 1970'li ve 1980'li yıllarda başlamış olup; aile sistemleri kuramının alanyazına kazandırılması ve toplumsal değişimlerle birlikte (Borićević Maršanić ve Kušmić, 2013), özellikle milenyum sonrası birlikte ebeveynlik alanında yeni bakış açıları ve ampirik araştırmalar göze çarpmaya başlamıştır (McHale ve Lindahl, 2011). Sosyal ve toplumsal koşullar ile toplumda kadınların ve erkeklerin sorumluluklarına dair değişimler, kadın ve erkeklerin aile bağlamında nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair yeni beklentiler, inançlar ve tutumlar yaratmıştır (Cabrera vd., 2000). Babayı ailede anneye yardımcı kişi olarak konumlandıran aile modelinin değişime uğrayarak birlikte ebeveynlik gibi kavramların ortaya çıkmasıyla (Cabrera vd., 2000) birlikte ebeveynlik ile ilgili çalışmalar da ön plana çıkmaya başlamıştır.

Birlikte ebeveynlik, aile dinamikleri içerisinde ebeveyn-çocuk ve evlilik alt sistemleriyle bağlantılı olsa da farklı bir alt sistem olarak öne sürülmekte olup; bu bakış açısının temelleri Minuchin'in yapısal aile kuramına dayanmaktadır (Mchale ve Lindahl, 2011). Minuchin tarafından ortaya atılan yapısal aile kuramına göre, her ailenin aile dinamiklerini düzenleyen bir yapıya sahip olduğu, ailenin bütün bir yapı olmasının yanı sıra ailenin alt birimlerden (eş/evlilik alt sistemi, birlikte ebeveynlik alt sistemi, ebeveyn-çocuk alt sistemi, kardeş alt

sistemi gibi) oluştuğu, alt birimlerin aile sisteminin parçaları olduğu ve alt sistemlerin işlevsel olmasının aile sistemini işlevsel hale getirdiği öne sürülmektedir (Gladding, 2017).

Birlikte ebeveynlik, boşanma gerçekleştiğinde çiftlerin genelde ilişkilerini sürdürmeye devam ettirdikleri tek alandır (Margolin vd., 2001). Boşanma sonrası birlikte ebeveynlik, iki ebeveynin de çocuklarının eğitimi, sağlığı, sosyal faaliyetleri gibi çocuklarını ilgilendiren konularda birlikte karar verme süreçlerine devam etmeleri olarak tanımlanabilmektedir (Markham vd., 2007). Boşanma sonrası birlikte ebeveynlik, eski eşlerin boşanma sonrasında yüz yüze iletişim kurmalarını gerektirmemesinin yanı sıra eski eşleriyle çocuk yetiştirme süreçlerinde belirli düzeyde bir iletişime ve çocuklarıyla da belirli düzeyde bir etkileşime sahip olmalarını gerektirmektedir (Markham vd., 2007). Çünkü boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisi çocukların uyum süreçlerini yordamada önemli bir rol üstlenebilmektedir (Ambros vd., 2022; Lamela vd., 2016). Ebeveynler çocuklarıyla ilgili konularda iş birliği içerisinde uyumlu bir şekilde hareket ettiklerinde çocukların boşanmanın getirdiği potansiyel olumsuz durumlardan korunabilmesi mümkün olmaktadır.

Uluslararası alanyazın incelendiğinde birlikte ebeveynliğe ilişkin birçok araştırmanın mevcut olduğu fakat Türkiye'de birlikte ebeveynliğe ilişkin çalışmaların oldukça sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir. Türkiye'de birlikte ebeveynlik konusundaki araştırmalara (örn., Salman-Engin vd., 2018; Salman-Engin vd., 2019; Özdemir vd., 2020; Özdemir vd., 2021) son yıllarda rastlanmakla birlikte; bu araştırmaların örneklemelerinin temelde evli ve bir arada yaşayan çiftlere dayandığı söylenebilir. Ulusal alanyazın detaylı bir biçimde incelendiğinde, Türkiye'de boşanan çiftlerin birlikte ebeveynlik ilişkilerine yönelik henüz bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir.

Mevcut araştırma, ulusal alanyazında belirlenen bu boşluğu doldurmayı ve alanyazına katkı sunmayı hedefleyen önemli bir çalışma olma özelliği taşımaktadır. Bu nitel çalışmayla Türkiye'de boşanma sonrasında çiftlerin birlikte ebeveynlik ilişkilerini nasıl yürüttüklerine dair önemli bulgular elde edilerek gelecekteki çalışmalara ışık tutulabilir. Gelecek çalışmalarda geliştirilecek müdahale programlarıyla, boşanma sonrasında daha sağlıklı birlikte ebeveynlik ilişkisi kurabilmeleri noktasında boşanan ebeveynler açısından önemli adımlar atılabilir. Elde edilen bulgular ışığında boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisine dair toplumumuzda farkındalık oluşturularak bu süreci deneyimleyen aileler için de önemli katkılar sağlanabilir. Ayrıca günlük hayatta ve alanyazında karşılık bulan birlikte ebeveynlik ilişkisi kavramı, çocuklarla ve ailelerle çalışan araştırmacılar, eğitimciler, aile terapistleri, ruh sağlığı çalışanları,

sosyal hizmet çalışanları, mahkemeler, kanun koyucular için farkındalık sağlayabilir ve gelecek çalışmalar için bir temel oluşturabilir.

Mevcut gereksinimlerden yola çıkılarak bu araştırmada Türkiye’de resmi olarak boşanmış 0-18 yaş aralığında müşterek çocuğa sahip çiftlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik süreçlerindeki deneyimlerinin keşfedilmesi ve ampirik olarak ortaya konması hedeflenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Boşanan çiftlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik süreçlerine ilişkin deneyimlerinin keşfedilmesinin hedeflendiği bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, bir olayın veya olgunun ne kadar iyi olduğu, hangi sıklıkta ortaya çıktığı gibi niceliksel sorgulamalar yerine olgunun niteliği üzerine odaklanmakta ve derinlemesine bilgi sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2013). Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımda, araştırılan olguyu bütün yönleriyle deneyimleyen bir grup bireyle çalışılmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin araştırılan olguya ilgili deneyimlerinin hem öznel yönünü hem de bu olguyu deneyimleyen diğer kişilerle ortaklaşan nesnel deneyimlerini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır (Creswell ve Creswell, 2018). Mevcut araştırmada da nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılarak eski eşlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkilerine dair deneyimleri ve algıları derinlemesine incelenmiş ve bu deneyimlerin öznel ve nesnel yönleri ortaya çıkarılmıştır.

Katılımcılar

Bu çalışmada, katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme tekniğinde, örneklem için belirlenen kriterleri karşılayan nesnelere, olaylar, kişiler örnekleme alınmakta ve çalışılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2013). Bu çalışmada, ölçütler araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Araştırma için oluşturulan dâhil etme ölçütleri şunlardır: (i) Araştırmaya katılacak çiftlerin resmi olarak boşanmış olmaları, (ii) araştırmaya katılacak boşanmış çiftlerin çocuklarından en az birinin 0-18 yaş aralığında olması, (iii) araştırmaya katılacak boşanmış çiftlerin belli bir düzeyde ebeveynlik ilişkisi yürütüyor olmaları (örneğin, çocuğun eğitim ve sağlık süreçlerinin takibi gibi), (iv) bilgilendirilmiş onam kapsamında çalışmaya gönüllülük esasına dayalı olarak

katılma isteği içerisinde olmaları ve (v) bilgilendirilmiş onam kapsamında görüşmelerin ses kaydına alınmasına izin vermeleri.

Çalışma ölçütlerini karşılayan ve gönüllü bir şekilde katılım sağlayan 14 boşanan çiftle (28 yetişkin) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler, 10 çift ile yüz yüze, 4 çift ile çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, her bir eski eşle farklı zamanlarda ve farklı ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Katılım sağlayan tüm çiftlerde velayet düzenlemesinin tek başına velayet olduğu ve müşterek çocukların velayetlerinin annelerde olduğu tespit edilmiştir. Velayet sahibi olmayan babaların hepsine ziyaret hakkı tanındığı ve kişisel ilişki günlerinin iki haftada bir olarak belirlendiği görülmüştür. 28 katılımcıdan 3'ü kırsal kesimde, 25'i ise kent merkezinde ikamet etmektedir. Katılımcıların yaşamlarının çoğunluğunu geçirdikleri yerleşim yeri incelendiğinde, katılımcıların 5'inin kırsalda, 23'ünün ise kentlerde yaşamlarını geçirdikleri öğrenilmiştir. Boşanan 12 çiftin aynı ilde ikamet ettiği ve birbirlerine yakın mesafede oldukları (5 dakika ile 60 dakika arasında değişen ulaşım mesafesinde), bir çiftin farklı illerde ikamet ettikleri ve birbirlerine 6 saat seyahat süresinde oldukları, diğer bir çiftin ise ayrı ülkelerde yaşadıkları öğrenilmiştir. 28 katılımcıdan sadece birinin başka evliliğinden bir çocuğunun daha olduğu öğrenilmiş olup diğer katılımcıların başka ilişkilerden çocuk sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Birden fazla çocuk sahibi olan çiftlerden çocuklarından sadece birini hedefleyerek soruları cevaplandırmaları istenmiştir. 10 çiftin tek müşterek çocuğa sahip olmalarından dolayı bu çiftler tek müşterek çocuklarını temel alarak soruları cevaplamışlardır. İki müşterek çocuğa sahip çiftlerde ise üç çift birinci çocuklarını temel alırken; bir çift ise ikinci çocuklarını hedefleyerek soruları cevaplandırmıştır. Görüşmelerde hedef çocukların yaşlarının 3 ile 18 arasında (Ort = 10.07, ss = 4.44) değiştiği tespit edilmiştir. Hedef alınan çocukların beşi kız, dokuzu erkek çocuklardan oluşmaktadır. Hedef çocuklardan ikisinin okul çağında olmadığı, bir çocuğun kreşe gittiği, iki çocuğun ilköğretim düzeyinde olduğu, yedi çocuğun ortaokul düzeyinde olduğu, bir çocuğun lise düzeyinde ve bir çocuğun ise üniversite hazırlık sınıfında olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına ilişkin sosyo-demografik veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Veriler

Çiftler	Yaş	Eğitim	Meslek	Gelir	Evlilik Süresi
A1	36	Ortaokul mezunu	Yönetici asistanı	2000 TL-4000 TL arası	8 yıl 7 ay
B1	42	Lise mezunu	Şoför	2000 TL-4000 TL arası	8 yıl 7 ay
A2	41	İlkokul mezunu	Çalışmıyor	2000 TL ve altı	23 yıl 4 ay
B2	44	İlkokul mezunu	Serbest meslek	2000 TL-4000 TL arası	23 yıl 4 ay
A3	33	Ortaokul mezunu	Çalışmıyor	2000 TL-4000 TL arası	12 yıl 7 ay
B3	41	Ortaokul mezunu	İşçi	2000 TL-4000 TL arası	12 yıl 7 ay
A4	30	Ön lisans mezunu	Hasta danışmanı	2000 TL-4000 TL arası	4 yıl 9 ay
B4	32	Lise mezunu	İşletmeci	2000 TL-4000 TL arası	4 yıl 9 ay
A5	34	Lise mezunu	Hemşire	2000 TL-4000 TL arası	9 yıl 11 ay
B5	41	Ortaokul mezunu	İşçi	2000 TL-4000 TL arası	9 yıl 11 ay
A6	37	İlkokul mezunu	Temizlik çalışanı	2000 TL ve altı	15 yıl 6 ay
B6	41	İlkokul mezunu	Pazarlama	2000 TL-4000 TL arası	15 yıl 6 ay
A7	33	Lise mezunu	İşçi	2000 TL-4000 TL arası	7 yıl 6 ay
B7	43	İlkokul mezunu	Şoför	2000 TL-4000 TL arası	7 yıl 6 ay
A8	39	Lisans mezunu	Çalışmıyor	2000 TL-4000 TL arası	6 yıl 4 ay
B8	40	Lisans mezunu	Serbest meslek	2000 TL-4000 TL arası	6 yıl 4 ay
A9	44	Lisans mezunu	Mali müşavir	4000 TL-6000 TL arası	5 yıl 7 ay
B9	58	Yüksek lisans mezunu	Mali müşavir	10000 TL ve üzeri	5 yıl 7 ay
A10	39	Ön lisans mezunu	İnsan kaynakları	4000 TL-6000 TL arası	14 yıl 1 ay
B10	49	Lise mezunu	Turizmci	6000 TL-8000 TL arası	14 yıl 1 ay
A11	43	Lise mezunu	Güzellik uzmanı	4000 TL-6000 TL arası	7 yıl 3 ay
B11	43	Lise mezunu	Kadın kuaförü	4000 TL-6000 TL arası	7 yıl 3 ay
A12	31	Doktora mezunu	Çocuk doktoru	10000 TL ve üzeri	5 yıl
B12	32	Doktora mezunu	Göğüs cerrahı	100000 TL ve üzeri	5 yıl
A13	35	Doktora mezunu	Dahiliye doktoru	10000 TL ve üzeri	8 yıl 1 ay
B13	36	Doktora mezunu	Elektronik mühendisi	10000 TL ve üzeri	8 yıl 1 ay
A14	30	Lise mezunu	İşçi	2000 TL-4000 TL arası	7 yıl 3 ay
B14	30	Lise mezunu	Çiftçi	2000 TL-4000 TL arası	7 yıl 3 ay

Not. A = Anne, B = Baba

Boşanmanın Üzerinden Geçen Süre	Boşanma Nedeni	Boşanma Sürecinde Çatışma Düzeyi	Müşterek Çocuk Sayısı	İlişki Durumu
6 yıl 7 ay	Anlaşamama	Çatışma yaşamadım	1	Yok
6 yıl 7 ay	Anlaşamama	Çatışma yaşamadım	1	Yok
2 yıl	Aldatılma	Çatışma yaşamadım	2	Yok
2 yıl	Geçimsizlik	Orta düzey	2	Flört
1 yıl 6 ay	Maddiyat	Düşük düzey	1	Yok
1 yıl 6 ay	Maddiyat	Orta düzey	1	Yok
2 yıl 3 ay	İlgisizlik	Düşük düzey	1	Yok
2 yıl 3 ay	Anlaşamama	Orta düzey	1	Yok
2 yıl 4 ay	Aldatılma	Çatışma yaşamadım	2	Flört
2 yıl 4 ay	Geçimsizlik	Düşük düzey	2	Evli
10 ay	Güvensizlik	Düşük düzey	2	Yok
10 ay	Maddiyat	Çatışma yaşamadım	2	Yok
3 yıl 1 ay	Şiddetli geçimsizlik	Düşük düzey	1	Yok
3 yıl 1 ay	Geçimsizlik	Çatışma yaşamadım	1	Yok
6 yıl 10 ay	Aldatılma	Orta düzey	1	Flört
6 yıl 10 ay	Aldatma	Düşük düzey	1	Evli
13 yıl 7 ay	Sorumsuzluk	Çatışma yaşamadım	1	Yok
13 yıl 7 ay	Anlaşmazlık	Çatışma yaşamadım	1	Evli
2 yıl 6 ay	Sevgisizlik	Orta düzey	1	Flört
2 yıl 6 ay	Anlaşmazlık	Düşük düzey	1	Flört
12 yıl 4 ay	Saygısızlık	Orta düzey	1	Yok
12 yıl 4 ay	Anlaşmazlık	Orta düzey	1	Yok
6 ay	Anlaşmazlık	Yüksek düzey	1	Yok
6 ay	İlgisizlik	Orta düzey	1	Flört
3 yıl 1 ay	Anlaşmazlık	Düşük düzey	1	Yok
3 yıl 1 ay	Görüş farklılığı	Düşük düzey	1	Yok
3 yıl 10 ay	Şiddetli geçimsizlik	Orta düzey	2	Yok
3 yıl 10 ay	Anlaşamama	Orta düzey	2	Yok

Veri Toplama Aracı

Demografik Bilgi Formu: Araştırmada katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Demografik Bilgi Formu (DBF) kullanılmıştır. DBF’de yer alan sorular ile katılımcıların yaşadıkları yer, yaşadıkları ve yetiştikleri yerlerin özellikleri (kır-kent), yaşları, eğitim düzeyleri, çalışıp çalışmama durumları, meslekleri, aylık gelir düzeyleri, ne kadar süre evli kaldıkları, boşanmanın üzerinden ne kadar süre geçtiği, boşanma nedenleri, boşanma sürecinde ne düzeyde çatışma yaşadıkları (çatışma yaşamadım, düşük düzey çatışma yaşadım, orta düzey çatışma yaşadım ve yüksek düzey çatışma yaşadım), eski eşe ne kadar uzaklıkta yaşadıkları, velayet düzenlemesi (tek başına velayet, ortak velayet), velayetin kime verildiği, velayet sahibi olmayan ebeveyne tanınan ziyaret hakkı düzenlemesi, şu an kimlerle yaşadıkları, mevcut romantik ilişki durumları, müşterek çocukların sayısı, cinsiyetleri, yaşları ve öğrenim durumları, başka ilişkilerden çocuk sahibi olup olmadıkları, görüşmede hedef çocuğun doğum sırası, yaşı, cinsiyeti ve öğrenim durumu bilgileri alınmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Bu çalışmada bireylerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik süreçleriyle ilgili deneyimlerini keşfetmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, önceden belirlenmiş soruların sistematik ve tutarlı bir şekilde katılımcılara sorulmasını sağlamanın yanı sıra katılımcıların deneyimlerini açmalarında serbestlik imkânı tanımaktadır (Türnüklü, 2000). Ayrıca, yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılardan sorulan soruları cevaplandırırken daha da detaylandırmaları istendiğinde araştırmacıların yan ve alt sorular sorabilme olanağı bulunmaktadır. Boşanan çiftlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkilerini derinlemesine incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Kuramsal açıklamalar (örn., Feinberg, 2003; McHale, 1995) ve ampirik bulgular (örn. Bonach, 2005; Ganong vd., 2011) dikkate alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular için üç alan uzmanından uzman görüşleri alınmıştır. Boşanan çiftlerin birlikte ebeveynlik ilişkilerine yönelik deneyimlerini daha iyi anlayabilmek amacıyla hazırlanan açık uçlu sorular sondalarla zenginleştirilmiştir. Görüşme formu uzman görüşleri doğrultusunda revize edilmiş ve soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla bir boşanmış çift ile ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Soruların anlaşılabilirliği pilot uygulama ile test edildikten sonra görüşme formuna nihai şekli verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda boşanan çiftlerin çocuklarıyla ilgili konularda birlikte nasıl hareket ettikleri, çocuk yetiştirme süreçlerinde birbirleriyle hangi konularda anlaşmış ve anlaşmadıkları, aralarında nasıl bir iş bölümü olduğu, anne-babalık süreçlerinde yaşantılarının çocuklarını nasıl etkilediğine ilişkin deneyimlerini anlamaya yönelik sorular yöneltilmiştir.

Verilerin Analizi

Boşanmış çiftlerin birlikte ebeveynlik deneyimleri yüz yüze veya çevrim içi görüşmelerle kayıt altına alındıktan sonra tüm sözel veriler içerik analizi yoluyla incelenmiştir. Bu çalışma için hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara karşılık olarak boşanmış çiftlerin verdikleri tüm sözel ifadeler bilgisayar ortamına aktarılarak içerik analizinde yer alan tüm aşamalar (verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanması) uygulanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu aşamalar sonucunda boşanan çiftlerin birlikte ebeveynlik deneyimlerini açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşma imkânı elde edilmiştir. Veri analiz sürecinde geçerliği arttırmak için uzman görüşü alınmış; güvenilirlik için iki hafta arayla tek kodlayıcı güvenilirliği (intra-rater reliability) hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). İki hafta arayla gerçekleştirilen analizlerde kodlayıcı güvenilirlik katsayısı %96.48 olarak hesaplanmıştır. Örnek katılımcı söylemlerinin sunumunda katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgileri sunmak amacıyla kısaltmalardan (örneğin, Ç10/K/39/ES14/BS3/ÇS1/VS) yararlanılmıştır. Kodun birinci kısmı (Ç10) görüşme yapılan çiftin numarasını; kodun ikinci kısmı katılımcının cinsiyetini (K = Kadın; E = Erkek); kodun üçüncü kısmı katılımcının yaşını; kodun dördüncü kısmı (ES14) katılımcıların evli kaldıkları süreyi; kodun beşinci kısmı (BS3) boşanmanın üzerinden geçen süreyi; kodun altıncı kısmı (ÇS1) katılımcıların müşterek çocuklarının sayısını ve kodun son kısmı katılımcıların velayet sahibi olup olmadıklarını (VS = Velayet sahibi; VSD = Velayet sahibi değil) göstermektedir.

İşlem Yolu

Bu çalışma, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınan etik kurul izni (06.09.2019 tarih ve 2019/07 sayılı izin yazısı) çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmada, katılımcı dâhil etme ölçütlerini karşılayan resmi olarak boşanmış birlikte ebeveynlik süreçlerini sürdüren çiftlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Kriterleri karşılayan gönüllü çiftlerle ayrı ortamlarda ayrı zamanlarda yüz yüze veya çevrim içi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, görüşme ortam özelliklerini (ısı, ışık, gürültü, sade, nezih vb.) karşılayan ve katılımcılar tarafından tercih edilen yerlerde ve zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Demografik bilgilerin alınmasının ardından ses kaydı başlatılmış olup; görüşme sorularının cevaplandırılma süresi, 8 dakika 27 saniye ile 32 dakika 48 saniye (Ort = 16.17 dakika, ss = 5.00) aralığında değişmiştir. Tüm görüşmeler öncesinde katılımcı çiftlerden bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Görüşmeler gönüllülük ve gizlilik çerçevesinde yürütülmüştür. Görüşmeler öncesinde katılımcılardan ses kayıt cihazı kullanımına ilişkin izin alınmıştır. Araştırmada ses kayıtları, araştırmacı tarafından tek tek deşifre edilmiş ve ardından tüm deşifrelerin doğruluğunun kontrolü sağlanmıştır. Nitel veri analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde, eski eşlerin birlikte ebeveynlik yürütme süreçlerine ilişkin görüşleri, eski eşlerin bu süreçte çocuklarıyla ilgili anlaştıkları ve anlaşamadıkları konular, aralarındaki iş bölümü süreci ve birlikte ebeveynlik süreçlerindeki yaşantılarının çocuklar üzerindeki etkileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya katılan eski eşlerin birlikte ebeveynlik süreçlerine ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar her bir soru için ayrı tablolarda sunulmuştur. Eski eşlerin birlikte ebeveynlik süreçlerine ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Eski Eşlerin Birlikte Ebeveynlik Yürütme Süreçlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Söylemler
Birlikte ebeveynlik anlaşması	5	31	9	60	Ortak kararlar veriyoruz genelde. Yani ben ona danışmadan hiçbir şey yapmam onunla ilgili. O da bana danışmadan hiçbir şey yapmaz (Ç1/K/36/ES9/BS7/ÇS1/VS)
Birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı	2	13	-	-	Ayrılrken de hoş bi şekilde ayrılmadığımız için ya da ayrıldıktan sonra da hoş şeyler yaşamadığımız için ortak bir noktada buluşmamız çok zor oluyo... (Ç14/K/30/ES7/BS4/ÇS2/VS)
Anne temelli ebeveynlik	4	25	3	20	Öncelikle tabi çocuğumun yani çok yanında olmadığım için çocuğumun her türlü ihtiyaçlarını annesi karşılıyor (Ç10/E/49/ES14/BS3/ÇS1/VSD)
Anne temelli baba destekli birlikte ebeveynlik	4	25	1	7	Yani şöyle ıı genel olarak çocuğa dair ana kararlar veya büyük bütün noktaları hani ben yönlendiriyorum ben daha çok ilgileniyorum. Onlar iki haftada bir hafta sonu görüşüyorlar ıı bir de benim yanımda burda olduğu için ama hani ben mesela sıkıştığım noktada başa çıkamadığım noktada veya destek almak istediğim noktada babaya danışıyorum (Ç8/K/39/ES6/BS7/ÇS1/VS)
Anne baba büyükanne büyükbaba birlikte ebeveynliği	-	-	1	7	Şu an genelde annesinde günlük okul çıkışları annesi alyo annesi bırakıyo tabii bu bundan işte bir ay öncesine kadar sürekli olarak babaanne ve dedede kalıyorlardı ... İhtiyaca binaen işte bana ulaştıklarında ben destek oluyorum... (Ç5/E/41/ES10/BS2/ÇS2/VSD)
Yeni eşin eski eşle olan birlikte ebeveynliği baltalaması	-	-	1	7	... hayatınıza giren kişi eskiyle görüşmenizi mutlaka anormal derecede engelliyo yani (Ç9/E/58/ES6/BS14/ÇS1/VSD)
Zamanla iyiye doğru giden birlikte ebeveynlik	1	6	-	-	İlk yıllarla şu anki yıllar arasında çok büyük farklar var. İlkte çok zorlu bir süreçti şu an daha koordineliyiz (Ç10/K/39/ES14/BS3/ÇS1/VS)
Toplam	16	100	15	100	

Not. K = Kadın Frekans, E = Erkek Frekans. Ondalık sayıların yuvarlanması nedeniyle yüzde hesaplamaları 100'ü aşabilmektedir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, eski eşlerin yürüttükleri birlikte ebeveynlik süreçlerine ilişkin görüşleri yedi kategori içerisinde sınıflandırılmıştır: “Birlikte ebeveynlik anlaşması”, “birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı”, “anne temelli ebeveynlik”, “anne temelli baba destekli birlikte ebeveynlik”, “anne-baba-büyükanne-büyükbaba birlikte ebeveynliği”, “yeni eşin eski eş ile olan birlikte ebeveynliği baltalaması” ve “zamanla iyiye doğru giden birlikte ebeveynlik”.

Kadın katılımcıların eski eşleriyle yürüttükleri birlikte ebeveynlik ilişkilerine yönelik söylemleri incelendiğinde, birlikte ebeveynlik anlaşması (%31), anne temelli ebeveynlik (%25) ve anne temelli baba destekli ebeveynlik (%25) kategorilerinin öne çıktığı görülmüştür. Birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı (%13) ve zamanla iyiye doğru giden birlikte ebeveynlik (%6) kategorilerinde ise az sayıda söylem dile getirilmiştir. Kadın katılımcıların anne-baba-büyükanne-büyükbaba birlikte ebeveynliği ve yeni eşin eski eşle olan birlikte ebeveynliği baltalaması kategorilerinde ise hiçbir söylem dile getirmediikleri belirlenmiştir.

Erkek katılımcıların eski eşleriyle yürüttükleri birlikte ebeveynlik ilişkilerine yönelik söylemleri incelendiğinde, yoğun olarak birlikte ebeveynlik anlaşması (%60) ve anne temelli ebeveynlik (%20) kategorilerinde söylemler dile getirildiği görülmüştür. Anne temelli baba destekli birlikte ebeveynlik (%7), anne-baba-büyükanne-büyükbaba birlikte ebeveynliği (%7) ve yeni eşin eski eşle olan birlikte ebeveynliği baltalaması (%7) kategorilerinde ise sınırlı sayıda erkek katılımcıların söylemlerinin yer aldığı görülmüştür. Birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı ve zamanla iyiye doğru giden birlikte ebeveynlik kategorilerinde ise herhangi bir söylem dile getirmediikleri görülmüştür.

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte değerlendirildiğinde, bazı benzerliklere rastlanmıştır. Eski eşlerin birlikte ebeveynlik anlaşması ve anne temelli ebeveynlik kategorilerinde daha çok söylem dile getirdikleri görülmüştür. Birlikte ebeveynlik anlaşması kategorisinde, eski eşlerin çocuklarıyla ilgili konularda ortak karar almaları gerektiği durumlarda birbirlerine danışarak hareket etmeye çalıştıkları, çocuklarının yüksek yararını gözeterek ortak karar almaya çalıştıkları, birlikte hareket etmeye özen gösterdikleri, çocukları için gerekli durumlarda çoğunlukla yüz yüze iletişim kurdukları öğrenilmiştir. Katılım sağlayan tüm çiftlerde müşterek çocukların velayetlerinin annede olması ve çocukların anneleriyle yaşamaları gibi sebeplerden dolayı çocuğun beslenmesi, temizliği, eğitimi, günlük rutinleri gibi çocuklarla ilgili konularda annelerin daha çok sorumluluk aldığı, babaların genellikle çocukları hafta sonları görmeleri sebebiyle daha çok sosyal faaliyetler ve eğlence kısmında yer aldıkları, eski eşlerin ortak karar almaları gereken kritik durumlarda veya annelerin baş edemedikleri durumlarda baba figürünün devreye girdiği, çocuklarıyla ilgili konularda ortak karar vermeleri gerekli durumlarda önerileri genellikle ilk olarak annelerin sunduğu, yönlendirmeyi annelerin yaptığı görülmüş olup anne temelli ebeveynliğin öne çıkan kategoriler arasında olduğu anlaşılmıştır.

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri bir arada incelendiğinde, bazı farklılıkların da olduğu görülmüştür. Kadın katılımcılarda, birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı ve zamanla iyiye doğru giden birlikte ebeveynlik kategorilerinde söylemlere rastlanırken erkek katılımcıların bu kategorilerde herhangi bir söylem dile getirmediği görülmüştür. Erkek katılımcılar ise anne-baba-büyükanne-büyükbaba birlikte ebeveynliği ve yeni eşin eski eşle olan birlikte ebeveynliği baltalaması kategorilerinde söylem dile getirirken bu kategorilerde kadın katılımcılara ait söylemlere rastlanmamıştır. Birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı kategorisinde söylem dile getiren iki kadın katılımcı, evlilik sürecinde de birlikte hareket edememe, boşanma ve boşanma

sonrası süreçlerde eşleriyle yaşadıkları olumsuz yaşantılar gibi sebeplerin boşanma sonrasında da birlikte hareket etmelerine engel olduğunu, çocuklarıyla ilgili konularda ortak kararlar alamadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmelerde bir erkek katılımcı ise eski eşiyile yürüttükleri ebeveynlik sürecine büyükanne ve büyükbabanın da katılım sağladığını dile getirmiştir. Boşanma sonrası ikinci evliliğini yapmış olan bir erkek katılımcı ise yeni eşinin çocukla ilgili konularda eski eşiyile görüşmelerini sınırlandırması durumunu "...önemli şeylerde kararlarda birbirimize olabildiğince yakın durduk ama isterdim daha fazla görüşebilelim ama aile durumu müsaade etmiyor" şeklinde ifade etmiştir. Bir kadın katılımcı ise boşanma sonrası ilk yılda eski eşine karşı öfke, kızgınlık gibi yoğun duygular hissetmesi sebebiyle eski eşiyile görüşmelerinin oldukça sınırlı olduğunu, çocuklarıyla ilgili konularda birlikte hareket edemediklerini fakat daha sonrasında yüz yüze iletişim kurmaya başlamalarıyla birlikte şu an çocuklarıyla ilgili konularda koordineli şekilde süreci yönetebildiklerini ifade etmiştir. Eski eşlerin çocuk yetiştirme sürecinde aralarındaki anlaşmalara/uyuma ilişkin görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Eski Eşlerin Çocuk Yetiştirme Sürecinde Aralarındaki Anlaşmalara/ Uyuma İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Söylemler
Annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması	7	50	6	43	Valla ben bütün kuralları annesine bıraktım. Çocuğumun geleceğiyle ilgilenmesi için annesine bıraktım ha sıkıştığı zaman ben de yanında yardımcıyım maddi manevi yardımcı oluyorum (Ç7/E/43/ES8/BS3/ÇS1/VSD)
Birlikte ebeveynlik anlaşması	4	29	5	36	Bizim başkasını düşünme gibi ya da başkalarından çocuğumuz olmadığı için tek bi şeyi düşünüyoruz. Ona göre yaşıyoruz. Ona göre davranıyoruz (Ç3/K/33/ES12/BS2/ÇS1/VS) / Her konuda uyumluyuz birbirimize danışmadan hiçbir şey yapmıyoruz. Yani çocuklara bi şey yapılacaksa veyahut da bi şey alınacaksa o bana sorar ben ona sorarım alınacaksa alınacaktır alınmicaksa alınmicaktır. Yani ikimizin kararı da ortaktır (Ç6/E/41/ES16/BS1/ÇS2/VSD)
Anlaşma/uyum yok	3	21	3	21	Aslında şöyle bizim evliliğimizde baştan sona uyumsuzluklar çerçevesinde olduğu için sonrasında da uyum olmadı ... maalesef orta noktada buluşamıyoruz (Ç14/K/30/ES7/BS4/ÇS2/VS)
Toplam	14	100	14	100	

Not. K = Kadın Frekans, E = Erkek Frekans.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, eski eşlerin çocuk yetiştirme sürecinde aralarındaki anlaşmalar/uyuma ilişkin görüşleri üç kategori içerisinde sınıflandırılmıştır: “Annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması”, “birlikte ebeveynlik anlaşması” ve “anlaşma/uyum yok”.

Kadın katılımcıların çocuk yetiştirme sürecinde eski eşleriyle aralarındaki anlaşmalar/uyuma ilişkin görüşleri incelendiğinde, annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması (%50) kategorisinin öne çıktığı görülmüştür. Birlikte ebeveynlik anlaşması (%29) ve anlaşma/uyum yok (%21) kategorilerinde ise daha az söylem dile getirilmiştir. Erkek katılımcıların çocuk yetiştirme sürecinde eski eşleriyle aralarındaki anlaşmalar/uyuma ilişkin görüşleri incelendiğinde, annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması (%43) kategorisi öne çıkmakla birlikte bu kategoriyi birlikte ebeveynlik anlaşması (%36) kategorisinin yakından takip ettiği görülmüştür. Anlaşma/uyum yok (%21) kategorisinde ise daha az söylem dile getirilmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte değerlendirildiğinde, bazı benzerliklere rastlanmıştır. Eski eşler annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması kategorisinde daha çok söylem dile getirmiş olup ardından birlikte ebeveynlik anlaşması kategorisinde görüşlerini dile getirmişlerdir. Ayrıca bu kategorileri anlaşma/uyum yok kategorisi takip etmiş olup erkek ve kadın katılımcılar bu kategoride eşit sayıda söylem dile getirmişlerdir. Bu kategorilerde düşüncelerini dile getiren katılımcıların bazı söylemleri şöyledir: “... ben şunu yapmak istiyorum çocuklarla ilgili dediğimde hayır o düşünce bana saçma demez tamam sen öyle düşünüyorsan doğrudur der.” (Annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması), “Genelde ortak karar almaya çalışıyoruz şöyle diyim mesela ıı bi şey olduğunda çocuğumuz hemen babasına da haber verir mesela babacım annem bunu yapmama izin vermiyor mesela en basitinden. O da beni arıyo neden hani istemediğimi soruyo ben de cevap veriyorum mesela şöyle olması lazım böyle olması lazım diye. Genelde hangi konuda daha haklıysak hani yapılması yapılmaması konusunda ona göre karar veriyoruz...” (Birlikte ebeveynlik anlaşması) ve “Aslında şöyle bizim evliliğimizde baştan sona uyumsuzluklar çerçevesinde olduğu için sonrasında da uyum olmadı yine biraz önce de dediğim gibi mesela sağlık konusunda çocuklardan bir tanesinin dışında ve çenesinde bir sorun olduğu için büyük bir operasyon geçirmesi gerekiyo vs onları aradım bak böyle bir durum olacak belki maddi yardım ihtiyacımız olacak çok iyi bir ilişki olmadığı için iyi de yanıt alamadım bu gibi şeyler oluyo maalesef orta noktada buluşamıyoruz.” (Anlaşma/uyum yok).

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte değerlendirildiğinde, bazı farklılıklar da görülmüştür. Anne ve babaların çocuklarıyla ilgili konularda aralarındaki uyuma ilişkin görüşlerinin sınıflandırıldığı kategorilerde dikkat çeken önemli fark, annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması kategorisinde annelerin söylemlerinin yoğunlaştığı görülürken, babaların söylemlerinin belli bir kategoride belirgin yoğunlaşmadığı tespit edilmiştir. Eski eşlerin çocuk yetiştirme sürecinde aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklara ilişkin görüşleri ise Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Eski Eşlerin Çocuk Yetiştirme Sürecinde Aralarında Yaşadıkları Anlaşmazlıklara İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Söylemler
Anlaşmazlık yok	4	19	6	43	Yani şimdiye kadar anlaşamadığımız olmadı evlilik konusu haricinde (Ç1/E/42/ES9/BS7/ÇS1/VSD)
Ebeveynlik stili ve davranışları	8	38	5	36	İnı genelde benim ee babalığımı yargıladığı için sürekli bu konuda anlaşmazlık yaşıyoruz (Ç5/E/41/ES10/BS2/ÇS2/VSD) / Çocuk olunca hayır kelimesi çıkmamasından dolayı dönem dönem ters düştüğümüz oluyo birazcık (Ç10/E/49/ES14/BS3/ÇS1/VSD)
Maddi konular	3	14	2	14	İşte okul masrafı olabilir veya bi şeye ihtiyacı vardır yani durumun müsaitse yapıyom ama yapamadığım zaman ister istemez bu sefer çatışmalar başlıyo (Ç3/E/41/ES12/BS2/ÇS1/VSD)
Çocukla ilgili sorumlulukların paylaşımı ve yerine getirilmesi	3	14	-	-	Tamam yaparım diyo ama her zaman ayak uyduramayabiliyo... Söz veriyö ama uygulayamıyo (Ç5/K/34/ES10/BS2/ÇS2/VS)
Çocuğun eğitimi	2	10	-	-	Eğitim konusunda da bi şekilde okur diyo hani benim için de en önemli eğitim mesela yani (Ç11/K/43/ES7/BS12/ÇS1/VS)
Çocuğun beslenmesi	-	-	1	7	... bunu yedirme bunu içirme muhabbetlerine giriyoruz yani (Ç11/E/43/ES7/BS12/ÇS1/VSD)
Çocuğun uyku düzeni	1	5	-	-	İnı atıyorum geç yatıyo hani sen nasıl annesin yatıramıyosun ... hani yatmıyorsa da çok zorlamıyorum ben (Ç11/K/43/ES7/BS12/ÇS1/VS)
Toplam	21	100	14	100	

Not. K = Kadın Frekans, E = Erkek Frekans.

Tablo 4'te görüldüğü üzere, eski eşlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklara ilişkin görüşleri yedi kategori içerisinde sınıflandırılmıştır: "Anlaşmazlık yok", "ebeveynlik stili ve davranışları", "maddi konular", "çocukla ilgili sorumlulukların paylaşımı ve yerine getirilmesi", "çocuğun eğitimi", "çocuğun beslenmesi" ve "çocuğun uyku düzeni".

Kadın katılımcıların çocuk yetiştirme süreçlerinde eski eşleriyle yaşadıkları anlaşmazlıklara ilişkin görüşleri incelendiğinde, ebeveynlik stili ve davranışları (%38) kategorisinin öne çıktığı görülmektedir. Anlaşmazlık yok (%19), maddi konular (%14), çocukla ilgili sorumlulukların paylaşımı ve yerine getirilmesi (%14), çocuğun eğitimi (%10) ve çocuğun uyku düzeni (%5) kategorilerinde daha az sayıda söylem dile getirilmiştir. Kadın katılımcıların çocuğun beslenmesi kategorisinde ise herhangi bir söylem dile getirmedikleri görülmüştür.

Erkek katılımcıların çocuk yetiştirme süreçlerinde eski eşleriyle yaşadıkları anlaşmazlıklara ilişkin görüşleri incelendiğinde, anlaşmazlık yok (%43) ve ebeveynlik stili ve davranışları (%36) kategorilerinde daha çok söylem dile getirdikleri belirlenmiştir. Sınırlı da olsa maddi konular (%14) ve çocuğun beslenmesi (%7) kategorilerinde de erkek katılımcıların görüşlerini belirttikleri görülmüştür. Erkek katılımcılarda çocukla ilgili sorumlulukların paylaşımı ve yerine getirilmesi, çocuğun eğitimi ve çocuğun uyku düzeni kategorilerinde söylemlere rastlanmamıştır.

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte değerlendirildiğinde, bazı benzerliklere rastlanmıştır. Anne ve babaların aralarındaki anlaşmazlıklara ilişkin daha çok ebeveynlik stili ve davranışları ile anlaşmazlık yok kategorilerinde söylem dile getirdikleri belirlenmiştir. Maddi konular kategorisinde ise daha sınırlı düzeyde görüşlerini belirttikleri görülmüştür. Bu kategorilerde görüşlerini dile getiren katılımcıların söylemleri şunlardır: “Yani şimdiye kadar anlaşamadığımız olmadı. *Evlilik konusu haricinde...*” (Anlaşmazlık yok), “... *kuralcılık konusunda ben biraz daha katıyım sanırım işte bunun çocuğun özgüvenini olumsuz etkilediğini düşünüyö o yüzden o biraz daha gevşek kurullarla gitmek istiyö...*” (Ebeveynlik stili ve davranışları) ve “... *okul masrafı olabilir veya bi şeye ihtiyacı vardır yani durumum müsaitse yapıyom ama yapamadığım zaman ister istemez bu sefer çatışmalar başlıyö ... çocuğun masrafları konusunda işin içine maddiyat girince biraz tırnaklar çıkıyö her iki taraf için de...*” (Maddi konular).

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte değerlendirildiğinde, benzerlikler olduğu gibi bazı farklılıkların da olduğu görülmüştür. Dikkat çeken farklılıklardan biri kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha fazla konuda eski eşleriyle anlaşmazlık yaşadıklarını belirtmeleridir. Kadın katılımcılar çocukla ilgili sorumlulukların paylaşımı ve yerine getirilmesi, çocuğun eğitimi ve çocuğun uyku düzeni kategorilerinde görüşlerini dile getirirken bu kategorilerde erkek katılımcıların söylem dile getirmedikleri görülmüştür. Çocuğun beslenmesi kategorisinde bir erkek katılımcı görüşünü belirtmiş olup kadın katılımcılarda bu kategoride herhangi bir söylem tespit edilmemiştir. Eski eşlerin çocuk yetiştirme sürecinde aralarındaki iş bölümüne ilişkin görüşleri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Eski Eşlerin Çocuk Yetiştirme Sürecinde Aralarındaki İş Bölümüne İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Söylemler
İş birliği/ iş bölümüne dayalı çocuk yetiştirme	4	27	4	27	Yani ikimiz de aşında bölünüyoruz çocuğumuz için. Yani hem maddi olarak hem manevi olarak (Ç1/K/36/ ES9/BS7/ÇS1/VS) / Hani ıı o benim yetmediğim yer- de takviye ediyo onun yetmediği yerde ben çocuklara takviye ediyom (Ç6/K/37/ES16/BS1/ÇS2/VS)
Anne temelli çocuk yetiştirme	6	40	4	27	Eğitimi, bakımı, hayata yetiştirilmesine her türlü plan organizasyon her şey bende yani bu anlamda sorum- luluğum iki kat arttı evliliğe göre (Ç10/K/39/ES14/ BS3/ÇS1/VS)
Anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme	5	33	7	47	Şimdi bakımın çoğu onda ... Biraz daha bu dış dün- yadaki yapı bende tatil kısmı biraz daha bende oluyo ister istemez (Ç8/E/40/ES6/BS7/ÇS1/VSD)
Toplam	15	100	15	100	

Not. K = Kadın Frekans, E = Erkek Frekans. Ondalık sayıların yuvarlanması nedeniyle yüzde hesaplamaları 100'ü aşabilmektedir.

Tablo 5'te görüldüğü üzere, eski eşlerin çocuk yetiştirme sürecinde aralarındaki iş bölümüne ilişkin görüşleri üç kategori içerisinde sınıflandırılmıştır: “İş birliği/iş bölümüne dayalı çocuk yetiştirme”, “anne temelli çocuk yetiştirme” ve “anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme”.

Kadın katılımcıların çocuklarıyla ilgili konularda eski eşleriyle aralarındaki iş bölümüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, anne temelli çocuk yetiştirme (%40) kategorisinde söylemlerin yoğunlaştığı görülmüştür. Anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme (%33) ve iş birliği/iş bölümüne dayalı çocuk yetiştirme (%27) kategorilerinin de anne temelli çocuk yetiştirme kategorisini takip ettiği belirlenmiştir. Erkek katılımcıların çocuklarıyla ilgili konularda eski eşleriyle aralarındaki iş bölümüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme (%47) kategorisinde erkeklerin sık bir biçimde söylem dile getirdikleri görülmüştür. Anne temelli çocuk yetiştirme (%27) ve iş birliği/iş bölümüne dayalı çocuk yetiştirme (%27) kategorilerinde ise söylemlerin eşit olduğu belirlenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte incelendiğinde, aralarındaki iş bölümü konusunda eski eşlerin görüşlerinde birtakım benzerliklere rastlanmıştır. Çocuklarıyla ilgili konularda herkesin daha iyi olduğu konularda çaba gösterdiği bir iş bölümü yaptıklarını, yetemedikleri konularda birbirlerine destek verdiklerini belirten kadın ve erkek katılımcılar iş birliği/iş bölümüne dayalı çocuk yetiştirme kategorisinde eşit sayıda söylem dile getirmişlerdir. Anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme ve anne temelli çocuk yetiştirme kategorilerinde de sıklıkla görüşlerini belirtmişlerdir. Bu kategorilerde görüşlerini belirten kişilerin dikkat çeken söylemleri şu şekildedir: “Şimdi şöyle daha erkeksel faaliyetleri u mesela işte atıyorum çocuğun tıraş olmasına ben asla berbere götürmüyorum babasının işi. Bisikleti o öğretti ondan sonra yüzme biraz daha babasıyla ilgiliydi ama onun dışında genelde her şeyi benim yani hani daha çok u ya da dediğim gibi işte kritik noktalarda babanın otoritesinin girmesi gerektiği noktalarda babayı devreye sokuyoruz. Onun dışında u genelde diğer şeyler bende yani bi de sonuçta şey olduğu için 14 günde 2 gün orda 12 günü bende yani öyle olunca zaten ister istemez böyle oluyor.” (Anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme), “Evet bizim durumumuz farklı olduğu için uzaktan olduğu için iş bölümü yani her şey benim üzerimde diyebilirim tabii ki çocuğumuzun kişisel bakımı işte şu anda ödev takibi okul takibi çocuğumuzun özel günlerine gitmek vs. fiziksel anlamda her şeyi şu an benim üzerimde yani eski eşim varlığını hissettiriyo sadece telefonla çok iş bölümü yapamıyoruz açıkçası.” (Anne Temelli Çocuk Yetiştirme).

Kadın ve erkek katılımcıların söylemleri birlikte incelendiğinde, aralarındaki iş bölümü konusunda eski eşlerin görüşlerinde benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da olduğu görülmüştür. Çocuklarıyla ilgili konularda sorumlulukların daha çok kendilerinde olduğunu, çocuklarıyla birlikte yaşamaları sebebiyle çocuk yetiştirme sürecinde çoğu konuyla kendilerinin ilgilendiğini belirten kadın katılımcıların anne temelli çocuk yetiştirme kategorisinde söylemleri yoğunlaşmıştır. Görüşme günlerinde, ihtiyaç halinde veya ortak karar almaları gerekli durumlarda destek sunduklarını belirten erkek katılımcıların anne temelli baba destekli çocuk yetiştirme kategorisinde söylemlerinin yoğunlaştığı görülmüştür. Eski eşlerin anne-babalık süreçlerinde yaşadıklarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 5. Eski Eşlerin Çocuk Yetiştirme Sürecinde Aralarındaki İş Bölümüne İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Söylemler
Çocuğumuzu etkilemiyor	8	53	8	47	Yani çocuklara ben ne edip hissettirmemeye çalışıyorum yani yapabileceğim bi şey olmuyor o yüzden bu konuda etkisinin olduğunu düşünmüyorum (Ç14/K/30/ES7/BS4/ÇS2/VS)
Olumsuz birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocuklar üzerindeki etkileri					
Duygu durum sorunları	2	13	2	12	Eski eşim çok hediyeler gönderir üst üste sonra tabi ben dengeyi korumaya çalışıp müdahale ettiğimde bi süre bu sefer gelmiyo yani şey oluyo çocuğumun yani dengesi bozuluyo ... üzülüyo bi mutlu oluyo kafası karışıyo (Ç13/K/35/ES8/BS3/ÇS1/VS)
Davranış sorunları	1	7	1	6	Şu an sadece işte bu bir şey alma almama olayında gerginlik yaşıyoruz ama işte o zamanlar ben kötü polis oluyorum yani ben almayan kişi oluyorum ... ısrarcı oluyo ağlama noktasına gelebiliyo (Ç13/K/35/ES8/BS3/ÇS1/VS)
Aile sistemine yönelik tepkiler	3	20	2	12	Babasının tarafını daha çok tuttuğu için hani sen neden benim babamın istediğini yapmıyorsun gibi tabii ki sorular alabiliyoruz (Ç7/K/33/ES8/BS3/ÇS1/VS)
Ebeveyne yönelik tepkisellik	1	7	2	12	Ben kendim bilirim diyo ben bi bireyim diyo siz karar vermiceksiniz ben karar vercem diyo sadece fikrinizi söyleyebilirsiniz diyo oğlum (Ç9/K/44/ES6/BS14/ÇS1/VS)
Olumlu birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocuklar üzerindeki etkileri					
Olumlu duygu durum	-	-	2	12	Yani olumlu tartışmalar hani olumlular da tabii doğal olarak bire bir şahit oluyorsa güzel yansıyor ona (Ç3/E/41/ES12/BS2/ÇS1/VSD)
Toplam	15	100	17	100	

Not. K = Kadın Frekans, E = Erkek Frekans. Ondalık sayıların yuvarlanması nedeniyle hesaplamaları yüzde 100'ü aşabilmekte ya da 100'den düşük çıkabilmektedir.

Tablo 6'da görüldüğü üzere, eski eşlerin anne-babalık süreçlerinde yaşadıklarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri altı kategori içerisinde sınıflandırılmıştır: "Çocuğumuzu etkilemiyor", "duygu durum sorunları", "davranış sorunları", "aile sistemine yönelik tepkiler", "ebeveyne yönelik tepkisellik" ve "olumlu duygu durum".

Kadın katılımcıların anne-babalık süreçlerinde eski eşleriyle yaşantılarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri incelendiğinde, çocuğumuzu etkilemiyor (%53) kategorisinde söylemlerin yoğunlaştığı belirlenmiştir. Olumsuz birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocukları üzerinde etkilerine yönelik görüşlerine bakıldığında, aile sistemine yönelik tepkiler (%20), duygu durum sorunları (%13), davranış sorunları (%7) ve ebeveyne yönelik tepkisellik (%7) kategorilerinde kadın katılımcıların söylemleri yer almıştır. Olumlu birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocuklar üzerindeki etkilerinden ise kadın katılımcıların söz etmediği ve olumlu duygu durum kategorisinde söylemlerinin yer almadığı tespit edilmiştir.

Erkek katılımcıların anne-babalık süreçlerinde eski eşleriyle yaşantılarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri incelendiğinde, çocuğumuzu etkilemiyor (%47) kategorisinde söylemlerin yoğunlaştığı görülmüştür. Olumsuz birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocukları üzerinde etkilerine yönelik, aile sistemine yönelik tepkiler (%12), duygu durum sorunları (%12), ebeveyne yönelik tepkisellik (%12) ve davranış sorunları (%6) kategorilerinde görüşlerini belirtmişlerdir. Olumlu birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik, olumlu duygu durum (%12) kategorisinde iki katılımcının görüşlerini dile getirdikleri görülmüştür.

Kadın ve erkek katılımcıların anne-babalık süreçlerinde eski eşleriyle yaşantılarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri bir arada irdelendiğinde bazı benzerliklerin olduğu görülmüştür. Eski eşlerin yaşantılarını çocuklarına yansıtmadıklarını, bu sebeple çocuklarını etkilemediğini çocuğumuzu etkilemiyor kategorisinde eşit ve yoğun bir şekilde vurgulamışlardır. Bu kategoride bir kadın katılımcı görüşlerini “.. mümkün olduğunca ona yansıyan bi şey yok hani dolayısıyla ben yansıtmamaya çalışıyorum babasının da yansıtmadığını düşünüyorum dolayısıyla da gördüğümde bi şey yok...” sözleriyle ifade etmiştir. Olumsuz birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerinde ise, duygu durum ve davranış sorunları kategorilerinde eşit sayıda söylem dile getirdikleri görülmüş olup aile sistemine ve ebeveyne yönelik tepkisellik kategorilerinde birbirlerine yakın sayılarda görüşlerini belirtmişlerdir. Kadın ve erkek katılımcıların anne-babalık süreçlerinde eski eşleriyle yaşantılarının çocukları üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri birlikte incelendiğinde, belirgin tek fark olumlu birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik olumlu duygu durum kategorisinde erkek katılımcılardan görüşlerini dile getirenlerin olduğu görülürken bu kategoride kadın katılımcıların herhangi bir söylemine rastlanmamış olmasıdır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada, 18 yaşından küçük çocuklara sahip eski eşlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkilerini yürütme süreçleri incelenmiştir. Araştırmanın ilk sorusunda, katılımcıların eski eşleriyle birlikte yürüttükleri ebeveynlik ilişkilerine dair görüşleri incelendiğinde, çocuk yetiştirme süreçlerini birbirleriyle koordineli bir şekilde yürütmeye çalıştıklarını, çocuklarıyla ilgili konularda sürekli birbirlerine danışarak ortak kararlar vermeye çalıştıklarını söyleyenlerin öne çıktığı görülmüştür. Sorumluluğun annede olduğunu, çocuk yetiştirme süreçlerini annenin yönettiği bir ebeveynlik ilişkisi içerisinde olduklarını söyleyenler ile çocukların anneleriyle birlikte kalmaları sebebiyle babaların genellikle hafta sonları çocukların sosyal aktivitelerinde rol aldıklarını, ortak karar almaları gerekli durumlarda veya baba otoritesine ihtiyaç duyulan zamanlarda baba desteğinin devreye girdiğini söyleyenlerin de çok olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçları uluslararası alanyazınla karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirildiğinde, farklı araştırmacılar (örn. Beckmeyer vd., 2014; Lamela vd., 2016; Markham ve Coleman, 2012) tarafından ortaya konan boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisi tipolojileri ile mevcut araştırmaya katılım sağlayan eski eşlerin birlikte ebeveynlik ilişkilerine dair görüşlerinden yola çıkılarak oluşturulan kategoriler arasında bazı benzerliklerin olduğu görülmüştür. Eski eşler arasında anlaşma, çatışma, iş bölümü, iş birliği, iletişim, baltalayıcı davranış düzeyleri gibi değişkenlerden yola çıkarak ortaya konan boşanma sonrası birlikte ebeveynlik tipolojileri (yüksek çatışmalı birlikte ebeveynlik, baltalayıcı birlikte ebeveynlik ve işbirlikli birlikte ebeveynlik [Lamela vd., 2016]; işbirlikli birlikte ebeveynlik, paralel ebeveynlik ve tek ebeveynlik [Amato vd., 2011]; işbirlikli ve katılımcı, kısmen katılımcı ve nadiren katılımcı fakat çatışmalı [Beckmeyer vd., 2014]; sürekli çekişmeli, her zaman dostça ve kötüden iyiye giden [Markham ve Coleman, 2012]) ile mevcut araştırmada ortaya çıkan birlikte ebeveynlik anlaşması, birlikte ebeveynlik anlaşmazlığı, anne temelli ebeveynlik, anne temelli baba destekli birlikte ebeveynlik, zamanla iyiye doğru giden birlikte ebeveynlik kategorileri arasında benzerliklerin olduğu söylenebilir. Ulusal alanyazın incelendiğinde, bir araştırma projesi (Özdemir vd., 2020) kapsamında yürütülen çalışma her ne kadar evli ve bir arada yaşayan çiftleri kapsasa da mevcut araştırma bulgularıyla bazı benzerlikler içermektedir. Örneğin, Özdemir vd. (2020), birlikte ebeveynlik deneyimlerinin yaşanılan bölge ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılıklar içerdiğini tespit etmişlerdir. Kentte yapılan görüşmelerde çiftler daha çok çocuk yetiştirme sürecini birlikte yürütmeye çalıştıklarını, iş bölümü yaptıklarını ve babaların da sorumluluk aldığını vurgularlarken; kırsalda yapılan görüşmelerde çiftlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde sorumluluğun daha çok annede olduğu bir ebeveynlik ilişkisi içerisinde olduklarını belirttikleri görülmüştür. Bununla birlikte, kentten ve kırsaldan elde edilen veriler bütüncül bir biçimde değerlendirildiğinde, çocuk yetiştirme süreçlerinde annelerin görece daha çok sorumluluk üstlendiği, babaların bu süreçte çocukların temel bakım süreçlerinde yeterince yer almadıkları, daha çok sosyal etkinlikler vb. faaliyetlerde çocuklarıyla etkileşim içinde olduğu tespit edilmiştir (Özdemir vd., 2020). Bu araştırma bulgularına paralel bir biçimde mevcut araştırmada da birlikte ebeveynlik anlaşması kategorisinin öne çıkmasıyla birlikte erkeklerin bu kategoride daha çok söylem dile getirdiği, kadınların söylemlerinin anne temelli ile anne temelli baba destekli ebeveynlik kategorilerinde yoğunlaşmış olduğu,

annelerin çocuk yetiştirme süreçlerinde çocuklarıyla ilgili konularda verilecek kararlarda yönlendirmenin kendilerinde olduğunu belirttikleri görülmüştür. Benzer şekilde Ganong vd. (2015) çalışmalarında, annelerin kendilerini birlikte ebeveynlik ilişkisinin kaptanı olarak gördüklerini, çocuklarıyla ilgili konularda verilecek kararlarda kimin rol alacağı konusunda kararları annelerin verdiği ortaya koymuşlardır.

Araştırmada cevabı aranan bir başka soru da, katılımcıların çocuk yetiştirme süreçlerinde eski eşleriyle aralarındaki anlaşma/uyuma yönelik görüşleri incelendiğinde, çocuklarıyla ilgili konularda annelerin söz sahibi olduğu, kararları yönettiği, kuralları koyduğu görülmüş olup; babaların ise annelerin kararlarını destekleyen, onaylayan ve uygulayan bir konumda olduğuna dair bulgular öne çıkmıştır. Uluslararası alanyazın incelendiğinde, Feinberg (2003) birlikte ebeveynliğe ilişkin kuramsal bir açıklama getirmek amacıyla oluşturduğu ekolojik modelde birlikte ebeveynlik ilişkisini tanımladığı dört boyuttan biri olan çocuk yetiştirme konularında anlaşma/anlaşmazlık boyutunu çocukla ilgili konularda sorumluluk alan yetişkinlerin çocuk yetiştirme sürecindeki yaklaşımlarında ve çocukla ilgili konularda anlaşma düzeyleri olarak ele almıştır. Mevcut araştırmada eski eşler arasında çocuk yetiştirme süreçlerinde aralarındaki anlaşma/uyum konusunda annenin oluşturduğu babanın onayladığı ebeveynlik anlaşması kategorisinin öne çıkmasında, katılım sağlayan tüm çiftlerin müşterek çocuklarının velayetlerinin annede olmasıyla birlikte çocukların anneleriyle ikamet etmeleri olduğu söylenebilir. Çünkü çocukların temel olarak anneleriyle kalmaları sebebiyle çocuğa kural konması, çocuğun yatma zamanı, beslenmesi, temizliği, evdeki sorumlulukları, eğitimi (sınavları, ödevleri, dersleri) vb. birçok konuda annelerin hâkimiyetinin daha çok olduğu anlaşılmakta olup; babaların ise annelerin düzenini kabullendiği veya bu düzene uyum sağlamaya ya da bu düzeni desteklemeye çalıştığı bir anlaşma biçiminin eski eşler arasında oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca bu durum kapı kapama (gate closing) ve kapı açma (gate opening) terimleriyle de açıklanabilir. Kapı kapama terimi, ebeveyn katılımını engelleyen inanç ve davranışları tanımlarken, kapı açma ebeveyn katılımını arttıran inanç ve davranışları tanımlamak için kullanılmaktadır (Trinder, 2008). Mevcut araştırmada da velayet sahibi ve çocuklarıyla yaşayan anneler, boşanma sonrası çocuk yetiştirme süreçlerinde babaların çocuklarıyla ilgili konularda ne yapıp yapamayacaklarına dair ebeveynlik davranışlarını da etkiliyor olabilir.

Araştırmanın bir diğer sorusunda, araştırmaya katılım sağlayan eski eşlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklara dair görüşleri incelendiğinde, genellikle anlaşmazlıkların ebeveynlik stilleri ve davranışlarındaki farklılıklardan kaynaklandığı görülmüş olup çocuklarıyla ilgili konularda anlaşmazlık yaşamadığını belirtenlere de sık rastlanmıştır. Erkek katılımcılar daha çok anlaşmazlık yok kategorisinde söylem dile getirirken; kadın katılımcılar daha fazla konuda eski eşleriyle anlaşmazlık yaşadıklarını belirtmişlerdir. Uluslararası alanyazın incelendiğinde, karşı tarafın ebeveynliğinden memnuniyet duymama veya diğer ebeveyni sorumsuz olarak algılama konularının (Markham ve Coleman, 2012; Petren vd., 2017), birlikte ebeveynlik ilişkisini etkileyen değişkenler arasında olduğu görülmektedir. Mevcut araştırmada katılım sağlayan tüm çiftlerde müşterek çocukların anneleriyle kalmaları, çocuklarla ilgili konularda temel olarak sorumluluğun ve hâkimiyetin genellikle annelerde olması, günlük rutinde yer alan eylemleri daha çok annelerin yerine getirmesi, çocuklarıyla ilgili durumlara daha çok şahit olmaları sebeplerinden dolayı annelerin babalara göre daha fazla ve farklı konularda (çocukla ilgili sorumlulukların paylaşımı ve yerine getirilmesi, çocuğun eğitimi, uyku düzeni vb.) anlaşmazlık yaşadıklarını dile getirmelerinin daha anlaşılır olduğu söylenebilir. Madden-Derdich ve Leonard (2000), boşanma davalarının %90'ında fiziksel velayetin annelerde olmasıyla birlikte annelerin baba-çocuk ilişkisinde kontrol sahibi olduğunu; annelerin destekleyici birlikte ebeveynlik ilişki içerisinde olmaması ve baba-çocuk ilişkisine müdahale etmesi durumlarında babaların boşanma sonrası ebeveynlik rollerini yeniden tanımlayamamaları ve ebeveynlik etkileşiminden geri çekilmeleriyle sonuçlanabileceğini ifade etmektedirler. Babaların ebeveynlik etkileşiminden geri çekilmeleriyle birlikte çocuklarıyla ilgili konulara uzak kalmalarının erkek katılımcılarda anlaşmazlık yaşanmadığına dair algılarının oluşmasına, kadın katılımcıların ise sorumluluklarının artmasıyla birçok konuda sorunların olduğuna dair algılara sahip olmalarına neden olmuş olabilir.

Araştırmanın bir diğer sorusunda, katılımcıların boşanma sonrası çocuklarıyla ilgili konularda aralarındaki iş bölümüne yönelik görüşleri incelendiğinde, genellikle çocuklarıyla ilgili konularda temel sorumluluğun annede olduğu, boş zaman etkinliklerinde veya baba figürüne ihtiyaç duyulması halinde babaların devreye girdiğini dile getirenler ile çocuk yetiştirme süreçlerinde neredeyse tüm sorumluluğun annede olduğunu belirtenlerin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Uluslararası alanyazın incelendiğinde, Feinberg (2003) birlikte ebeveynliğe ilişkin kuramsal bir açıklama getirmek amacıyla oluşturduğu ekolojik modelde birlikte ebeveynlik ilişkisini tanımladığı dört boyuttan biri olan çocuk ile ilgili konularda iş bölümü boyutu çocuklarla ilgili günlük sorumluluklar ile ekonomik, yasal, tıbbi konulardaki sorumluluklara ilişkin ebeveynler arasında iş paylaşımı olarak ortaya konmuştur. Mevcut çalışmada katılımcıların beyanlarına göre oluşturan kategoriler arasında eski eşler arasındaki iş birliği/iş bölümü dengelerinin farklılaştığının görülmesi gibi farklı araştırmacılar tarafından ortaya konan boşanma sonrası birlikte ebeveynlik tipolojilerinde de (işbirlikli birlikte ebeveynlik, paralel ebeveynlik ve tek ebeveynlik [Amato vd., 2011]; işbirlikli ve katılımcı, kısmen katılımcı ve nadiren katılımcı fakat çatışmalı [Beckmeyer vd., 2014]; yüksek çatışmalı birlikte ebeveynlik, baltalayıcı birlikte ebeveynlik ve işbirlikli birlikte ebeveynlik [Lamela vd., 2016]) ebeveynler arasında iş birliği/iş bölümü farklı düzeylerde saptanmıştır. İş birliği/iş bölümü dengelerinin çocuk yetiştirme süreçlerinde önemli değişkenler arasında olmasından dolayı çalışmada da eski eşler arasında iş birliği/iş bölümü dengelerinin irdelendiği söylenebilir. Örneğin, Sobolewski ve King (2005), anne ve babalar boşanma sonrası işbirlikli birlikte ebeveynlik ilişkisi yürüttüklerinde, babalar ile çocuklar arasındaki bağların ve temasın güçlendiği, daha kaliteli ilişkilerin ve daha duyarlı ebeveynlik davranışlarının gözlemlendiğini tespit etmişlerdir. Lamela vd. (2016) ise işbirlikli birlikte ebeveynlik tipolojisinde daha yüksek düzeyde pozitif aile işlevselliği, çocuklarda daha düşük düzeyde içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinin olduğu sonucuna varmıştır.

Son olarak, katılımcıların anne-babalık süreçlerinde eski eşleriyle olan yaşantılarının çocukları üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, çocuklarının iyi oluşunu düşünerek eski eşleriyle yaşantılarını çocuklarına yansıtılmaya özen gösterdiklerini ve bu durumun sonucu olarak çocukları üzerinde herhangi bir etki görmediklerini söyleyen katılımcıların çoğunlukta olduğu görülmüştür. Olumlu veya olumsuz birlikte ebeveynlik deneyimlerinin çocukları üzerinde olumlu (olumlu duygudurum) veya olumsuz (aile sistemine ve ebeveyne yönelik tepkisellik, duygudurum ve davranış sorunları) etkiler bıraktığına dair söylemleri olan katılımcılar da olmuştur. Uluslararası alanyazın incelendiğinde ise eski eşler arasında yürütülen boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisinin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin birçok araştırmanın mevcut olduğu görülmektedir. Araştırmalarda boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisinin yürütülme şeklinin çocuklarda çoğunlukla duygusal ve davranışsal problemler, akademik performans, iyi oluş, kaygı, depresyon ve somatizasyon belirtileri, genel ruh sağlığı, benlik saygısı, çocuk uyumu açısından olumlu veya olumsuz etkiler bıraktığını göstermektedir (Amato vd., 2011; Lamela ve Figueiredo, 2016; Lamela vd., 2016; Lau, 2017; Stallman ve Ohan, 2016; Viry, 2014). Bu bulgulardan farklı olarak Beckmeyer vd. (2014), boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkilerinin türlerine ve ebeveynlerin söylemlerine göre, çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri ile sosyal beceriler açısından bir farklılık

gözenmediğini ortaya koymuştur. Mevcut araştırmada da çocukları üzerinde herhangi bir etki görmediklerini söyleyen katılımcıların çoğunlukta olmasıyla paralel bir şekilde Beckmeyer vd. (2014), ebeveynlerin boşanma sonrası birlikte ebeveynliğe yönelik algılarının çocuk uyumuna yönelik algıları üzerinde sınırlı etkiye sahip olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisi aile sistemleri kuramı çerçevesinde irdelendiğinde, boşanma sonrası birlikte ebeveynlik ilişkisinin çocuk uyumu üzerindeki etkilerinin doğrudan olmaktan çok dolaylı olabileceği düşünülmektedir (Beckmeyer vd. 2014).

Mevcut araştırma, Türkiye'de boşanma sonrası birlikte ebeveynlik deneyimlerinin anlaşılmasında alanyazına önemli bir katkı sağlama potansiyeli taşımasının yanı sıra araştırmanın bulgularının yorumlanmasında dikkate alınması gereken bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, araştırmada elde edilen bulgular, araştırma için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular ve bu sorulardan elde edilen veriler ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmaya katılan 14 boşanan çiftin deneyimlerine ilişkin söylemleriyle sınırlıdır. Katılımcılar boşanma sonrası birlikte ebeveynlik sürecindeki yaklaşımlarını ve deneyimlerini ifade ederken tüm yönleriyle hatırlayamamış, tam olarak kendilerini ifade edememiş veya sosyal beğenirlik etkisiyle yaşantılarını tüm yönleriyle açmamış olabilirler. Bu çalışma, katılımcılarla bir kez görüşme gerçekleştirilmesiyle elde edilen bulgularla sınırlı olup farklı zamanlarda birden çok görüşmeler gerçekleştirilerek, nicel ölçümler alınarak boylamsal araştırmalarla ya da gözlem tekniği kullanılarak daha farklı veriler elde edilebilir. Gelecek çalışmalara daha fazla boşanan çiftin katılımıyla daha heterojen bir grup oluşturularak boşanan çiftlerin birlikte ebeveynlik ilişkilerine dair daha geniş bir anlayış geliştirilebilir. Mevcut araştırma bulguları sadece araştırmaya katılan boşanmış anne ve babaların söylemleriyle sınırlı olup çiftlerin çocuklarının de araştırmaya dâhil edilerek çiftlerin birlikte ebeveynlik ilişkilerinin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin daha kapsamlı bulgular elde edilebilir.

Sınırlılıkların yanı sıra mevcut araştırma uygulayıcılar ve araştırmacılar için önemli sonuçları da içinde barındırmaktadır. Boşanmış çiftlerin birlikte ebeveynlik süreçlerinde anlaşabildikleri veya anlayamadıkları konular, aralarındaki iş bölümü ve sorumluluk dengeleri, anne ve babaların birlikte ebeveynlik sürecine dair algıları ve deneyimleri gibi mevcut araştırma bulgularından yola çıkarak aile danışmanları, ailelerle çalışan psikologlar, psikoterapistler ve psikolojik danışmanlar gibi alanda çalışan meslek gruplarında çalışan uygulayıcılar, çiftlerin evlilik yaşamlarındaki birlikte ebeveynlik ilişkilerini boşanma sonrasında yeniden yapılandırmalarına ve boşanma sonrasında birlikte ebeveynler olarak yeni rollerine uyum sağlama süreçlerini kolaylaştırmada yardımcı olabilirler. Uyum sürecinde ailelerle çalışan uygulayıcılar bireylerin boşanma sonrası birlikte ebeveynlik sürecinde baş etme ve ilişkisel becerilerini geliştirmelerinde yardımcı olabilirler. Mevcut araştırma bulgularından yararlanılarak boşanma sonrası birlikte ebeveynlik süreciyle ilgili boşanan eski eşlere yönelik birlikte ebeveynlik eğitim programları geliştirilebilir ve sahada etkililik çalışmaları yapılabilir. Bilişsel davranışçı terapi odaklı çalışan terapistler eski eşlerin birlikte ebeveynler olarak devam etmelerine engel olan uyumsuz davranışları, inançları, bilişsel uyumsuzlukları çalışarak eski eşlerin birlikte ebeveynlik davranışlarını modellemede ve şekillendirmede yardımcı olabilir.

Boşanma sürecinde özel bir müdahale şekli olan aile arabuluculuğunda (Molgora vd., 2014), bu süreçte yaşanan anlaşmazlıklarda eşlerin problem çözme becerilerinin ve çocuklarıyla ilgili konulardaki iş birliği ve iletişimlerinin geliştirilmesinin yanı sıra eşlerin ve çocuklarının boşanma sürecine uyumları konusunda desteklenmeleri amaçlanmaktadır (Kelly, 2004). Başka ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de çiftlerin boşanma sürecinde ve sonrasında iyi bir birlikte ebeveynlik ilişkisi yürütebilmeleri için aile arabuluculuğu gibi müdahalelerin ailelerle çalışan uzmanlarca kullanılması oldukça etkili olabilir. Adliyelerde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü çatısı altında çalışan adli destek görevlileri (psikologlar, pedagoglar, sosyal hizmet uzmanları) birlikte ebeveynlik konusunda eğitim alarak boşanma sürecindeki kişiler için ebeveynlik eğitimi, grup müdahaleleri ve ebeveynlik koordinasyonu gibi yaklaşımlar kullanarak boşanma sürecinin başında olan eski eşlerin iyi bir birlikte ebeveynlik ilişkisi yürütebilmelerine yardımcı olabilirler. Bu aşamada yasal zeminin hazırlanması, yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, tarafların mahkemeler tarafından eğitime teşvik edilmesi veya katılımın zorunlu tutulması gibi yasal değişikliklerin boşanma sürecinin başında olan ailelere ulaşım konusunda oldukça etkili olabilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de boşanma sonrası birlikte ebeveynlik deneyimlerinin keşfedilmesi ve ortaya çıkarılması hem mevcut durumun görgül olarak saptanmasında hem de geleceğe yönelik önleme politikalarının geliştirilmesi ve içeriklerinin şekillenmesinde alanyazına önemli bir katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır. Araştırma bulgularından yola çıkılarak Türkiye’de boşanma sonrası birlikte ebeveynlik süreci ile ilgili bir anlayış kazanılarak gelecek araştırmalara ve araştırmalar sonucunda oluşturulabilecek psiko-eğitim programlarına ışık tutabileceği öngörülmektedir. Mevcut araştırmanın ulusal alanyazında boşanma sonrası birlikte ebeveynlik süreçlerine dair görgül kanıtlar sunması ve araştırmada elde edilen bulguların sahada ailelerle çalışan uzmanlar ve Türkiye’de aileye yönelik planlamalar/projeler hazırlayan politika yapımcılar için yol gösterici nitelikte olması, araştırmayı önemli ve değerli kılmaktadır denilebilir.

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypotheses, and empirical support. *Journal of Marriage and Family*, 55(1), 23-38. <https://doi.org/10.2307/352954>
- Amato, P. R., Kane, J. B., and James, S. (2011). Reconsidering the "good divorce". *Family Relations*, 60, 511-524. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x>
- Ambros, T., Coltro, B. P., Luís Vieira, M., and Lopes, F. M. (2022). Coparenting and child behavior in the context of divorce: A systematic review. *Psicologia: Teoria e Prática*, 24(1), 1-23. <https://doi.org/10.5935/1980-6906/ePTPHD14268.en>
- Avcı, R., Adiguzel, A., Zeybek, S. U., and Çolakkadioğlu, O. (2021). The role of post-divorce parental conflict in predicting aggression, anger, and symptoms of anxiety and depression among university students. *Journal of Divorce and Remarriage*, 62(3), 199-215. <https://doi.org/10.1080/10502556.2021.1871830>
- Beckmeyer, J. J., Coleman, M., and Ganong, L. H. (2014). Postdivorce coparenting typologies and children's adjustment. *Family Relations*, 63(4), 526-537. <https://doi.org/10.1111/fare.12086>
- Bonach, K. (2005). Factors contributing to quality coparenting: Implications for family policy. *Journal of Divorce and Remarriage*, 43(3-4), 79-103. https://doi.org/10.1300/J087v43n03_05
- Boričević Maršanić, V., and Kušmić, E. (2013). Coparenting within the family system: Review of literature. *Collegium Antropologicum*, 37(4), 1379-1384. <https://hrcak.srce.hr/118419>
- Buchanan, C. M., Maccoby, E. E., and Dornbusch, S. M. (1991). Caught between parents: Adolescents' experience in divorced homes. *Child Development*, 62(5), 1008-1029. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1991.tb01586.x>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., and Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127-136. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00126>
- Creswell, J. W., and Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). Los Angeles, CA: SAGE.
- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3(2), 95-131. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0302_01
- Ganong, L. H., Coleman, M., Markham, M., and Rothrauff, T. (2011). Predicting post-divorce coparental communication. *Journal of Divorce and Remarriage*, 52(1), 1-18. <https://doi.org/10.1080/10502556.2011.534391>

- Ganong, L., Coleman, M., Jamison, T., and Feistman, R. (2015). Divorced mothers' coparental boundary maintenance after parents repartner. *Journal of Family Psychology*, 29(2), 221.
- Gladding, S. T. (2017). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları*. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Hilton, J. M., and Desrochers, S. (2002). Children's behavior problems in single-parent and married-parent families: Development of a predictive model. *Journal of Divorce and Remarriage*, 37(1-2), 13-36. https://doi.org/10.1300/J087v37n01_02
- Kelly, J. B. (2004). Family mediation research: Is there empirical support for the field. *Conflict Resolution Quarterly*, 22, 3-35.
- Lamela, D., and Figueiredo, B. (2016). Coparenting after marital dissolution and children's mental health: A systematic review. *Jornal de Pediatria*, 92, 331-342.
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A., and Feinberg, M. (2016). Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry and Human Development*, 47(5), 716-728. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0604-5>
- Lau, Y. K. (2017). Postdivorce coparenting and children's well-being in Hong Kong. *Journal of Divorce and Remarriage*, 58(5), 329-346. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1302237>
- Lee, M. Y. (1997). Post-divorce interparental conflict, children's contact with both parents, children's emotional processes, and children's behavioral adjustment. *Journal of Divorce and Remarriage*, 27(3-4), 61-82. https://doi.org/10.1300/J087v27n03_05
- Madden-Derdich, D. A., and Leonard, S. A. (2000). Parental role identity and fathers' involvement in coparental interaction after divorce: Fathers' perspectives. *Family Relations*, 49(3), 311-318. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00311.x>
- Margolin, G., Gordis, E. B., and John, R. S. (2001). Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology*, 15(1), 3-21.
- Markham, M. S., and Coleman, M. (2012). The good, the bad, and the ugly: Divorced mothers' experiences with coparenting. *Family Relations*, 61(4), 586-600. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2012.00718.x>
- Markham, M. S., Ganong, L. H., and Coleman, M. (2007). Coparental identity and mothers' cooperation in coparental relationships. *Family Relations*, 56(4), 369-377. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2007.00466.x>
- McHale, J. P. (1995). Coparenting and triadic interactions during infancy: The roles of marital distress and child gender. *Developmental Psychology*, 31(6), 985-996. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.31.6.985>

- Mchale, J. P., and Irace, K. (2011). Coparenting in diverse family systems. McHale, J. P., and Lindahl, K. M. (Eds.), *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems* (pp. 15-37). Washington, DC: American Psychological Association.
- McHale, J. P., and Lindahl, K. M. (Eds.), (2011). *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Molgora, S., Ranieri, S., and Tamanza, G. (2014). Divorce and coparenting: A qualitative study on family mediation in Italy. *Journal of Divorce and Remarriage*, 55(4), 300-314. <https://doi.org/10.1080/10502556.2014.901854>
- Nuhoğlu, H. (2019). *Boşanma s¼recinde çatışma deneyimlerinin stratejik aile terapisi temelinde analizi bir karma y¼ntem araştırması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, Ankara.
- zdemir, Y., Sağkal, A. S., Salman-Engin, S., akiroğlu evik, A., ve G¼r, G. (2020). T¼rkiye'de birlikte ebeveynlik deneyimleri: Nitel bir alışma. *Nesne Dergisi*, 8(16), 43-68. <https://doi.org/10.7816/nesne-08-16-04>
- zdemir, Y., Sağkal, A. S., Salman-Engin, S., şakiroğlu, M., ve evik, A. . (2021). Birlikte Ebeveynlik leği: Ölçek geliştirme, geçerlik ve g¼venirlik alışması. *T¼rk Psikoloji Yazıları*, 24(47), 40-58. <https://doi.org/10.31828/tpy1301996120201201m000031>
- Petren, R. E., Ferraro, A. J., Davis, T. R., and Pasley, K. (2017). Factors linked with coparenting support and conflict after divorce. *Journal of Divorce and Remarriage*, 58(3), 145-160. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1300013>
- Rogers, K. N. (2004). A theoretical review of risk and protective factors related to post-divorce adjustment in young children. *Journal of Divorce and Remarriage*, 40(3-4), 135-147. https://doi.org/10.1300/J087v40n03_09
- Salman-Engin, S., S¼mer, N., Sağel, E., and McHale, J. (2018). Coparenting in the context of mother–father–infant versus mother–grandmother–infant triangular interactions in Turkey. *Journal of Child and Family Studies*, 27(10), 3085-3095. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1094-4>
- Salman-Engin, S., S¼mer, N., Sağel etiner, E. ve Sakman, E. (2019). Anne ve babaların ortak ebeveynlik davranış ve algılarının romantik bağlanma ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fak¼ltesi Dergisi*, 59(1), 717-741. <https://doi.org/10.33171/dtcjournal.2019.59.1.35>
- Sobolewski, J. M., and King, V. (2005). The importance of the coparental relationship for nonresident fathers' ties to children. *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1196-1212. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00210.x>

- Stallman, H. M., and Ohan, J. L. (2016). Parenting style, parental adjustment, and co-parental conflict: Differential predictors of child psychosocial adjustment following divorce. *Behaviour Change*, 33(2), 112-126. <https://doi.org/10.1017/beh.2016.7>
- Trinder, L. (2008). Maternal gate closing and gate opening in postdivorce families. *Journal of Family Issues*, 29(10), 1298-1324. <https://doi.org/10.1177/0192513X08315362>
- TÜİK (25 Şubat 2022). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, 2021, Erişim tarihi: 24 Ocak 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568>
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Van Egeren, L. A., and Hawkins, D. P. (2004). Coming to terms with coparenting: Implications of definition and measurement. *Journal of Adult Development*, 11(3), 165-178.
- Viry, G. (2014). Coparenting and children's adjustment to divorce: The Role of geographical distance from fathers. *Journal of Divorce and Remarriage*, 55(7), 503-526. <https://doi.org/10.1080/10502556.2014.950900>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Ankara: Seçkin Yayınevi.